

Nr 611

Av herr **Oskarson m. fl.**, om *effektivisering av den militära utbildningen, m. m.*

En viktig grund för ett rationellt försvar är en långsiktig planering. Det är därför angeläget att, oberoende av vilken ekonomisk ram som blir aktuell, en sådan planering äger rum inom samtliga försvarets verksamhetsområden. Helt naturligt är det i långsiktsplanerna för krigsmaterielanskaffningen man kan åstadkomma de största ekonomiska vinsterna. Dessa medger en logisk inriktning av verksamheten inom aktuella områden, och beslut vid olika tidpunkter kan fattas i linje härmed, varigenom man säkerställer bästa möjliga utnyttjande av tillgängliga resurser. Man torde också i fråga om materielanskaffningen inom försvaret kunna göra gällande att långsiktsplanerna fyller mycket högt ställda krav. Andra exempel på kontinuerlig planering och rationalisering inom försvaret är inskrivningsförfarandet och personalredovisningen. Inom de ekonomiska ramar som hittills gällt för anskaffning av materiel för utbildningsändamål, utbildning av personal, utvidgning av övningsområden, utbyggnad av förråd m. m. sker planering och projektering med utgångspunkt i våra nuvarande förbands- och utbildningsenheter. Här synes oss den långsiktiga framåtriktade planeringen icke vara lika väl tillgodosedd som när det gäller anskaffning av krigsmateriel. De områden vi här vill beröra och där vi finner det angeläget att verksamheten håller jämn takt med utvecklingen inom samhället i övrigt är utbildningsförbandens lokalisering, trupputbildningen (förbandsproduktionen) och befälsordningen.

Truppförbandens lokalisering

Många av våra förband, för att inte säga de allra flesta, ligger inom vårt lands mest expansiva delar. Inom dessa pågår en mycket intensiv och ambitiös regional och kommunal planering. Anspråken på mark för bl. a. nya bostadsområden, områden för fritidsbebyggelse och ströv- och fritidsområden är mycket stora. För de militära förbanden är det redan på många platser trångt, och man har stora besvär med att tillgodose förbanden med erforderliga övningsutrymmen. Problemen är stora vad gäller tillgängliga områdens läge såväl som storlek. Kraven på större övningsområden växer också ständigt. Detta betingas främst av den fortgående utveck-

lingen på såväl det transporttekniska som det vapentekniska området. Genom en i allt högre grad genomförd motorisering ökas förbandens rörlighet, varför allt större ytor krävs för att fritt kunna förflytta sig. Vid övningar med moderna vapen med stridsladdad ammunition är det ur säkerhetssynpunkt nödvändigt med större områden än tidigare. Detta gör att de övningsområden som nu står till buds i många fall icke fyller måttet. Vad som erfordras är stora och oömma områden, i möjligaste mån centralt belägna, som fyller kraven på rörelsefrihet och säkerhet vid verklighetsbetonade övningar i förband.

Ökade bruksvärden på såväl skogsmark som jordbruk har medfört att många områden, som tidigare kunde utnyttjas av förbanden, har blivit allt känsligare för militära övningar särskilt när fordon ingår, och detta förhållande måste i framtiden öka med hänsyn till den vikt som allmänt tillmättes förbandsutbildningen. Framdeles bör vi räkna med att i större utsträckning än för närvarande bedriva militära övningar på egen mark. För detta erfordras stora områden, som kan användas av flera förband förlagda runt om dessa centrala övningsfält.

Vi anser det därför mycket angeläget med en långsiktig planering och en hög grad av aktivitet när det gäller förvärv av för ändamålet lämpliga markområden. Om så icke sker kommer de militära intressena att eftersättas i den aktiva regionala planering, som pågår inom vårt land och är mest påtaglig, som vi tidigare framhållit, i de delar av landet där utbildningsförbanden är belägna. Det finns säkert anledning att i detta sammanhang granska om vissa förband har förutsättningar för att bibehålla sina nuvarande förläggningsplatser. Det är enligt vår uppfattning hög tid att en generalplanering av förbandens lokalisering i stort och på lång sikt kommer tillstånd. Härvid bör beaktas att större och driftekonomiska utbildningsenheter skapas.

Trupputbildning (förbandsproduktion)

Om vi tvingas sätta vårt försvar på krigsfot kan vi räkna med att ha ärliga och klara motiv för vårt handlande. Vi bör därför hos våra förband kunna ingjuta stark vilja och god anda i en sådan situation. Vårt soldatmaterial är också mycket gott. Våra soldater både vill och kan lära. De är som regel friska och starka även om konditionen inte alltid är så god som önskvärt vore. Det föreligger alltså för oss goda förutsättningar att skapa krigsförband, som i fråga om soldatkvalitet är fullt jämförbara med och kanske överlägsna stormakternas elitförband. En viktig faktor när det gäller att bygga upp förband med hög personell kvalitet är en positiv inställning från den enskilde till den organisation, det system, de medel och metoder, som äger tillämpning i utbildningsarbetet. En per-

sonlig positiv inställning hos våra soldater sprider också hos samhällsmedborgarna tilltro till möjligheterna att vid orostider med framgång kunna försvara vårt land.

Inom den militära fredsutbildningen användes i sina huvuddrag en organisation och en metodik vid enskild utbildning och utbildning i förband, som tillämpats sedan lång tid tillbaka. Det är ovisst om den nuvarande utbildningen kan betraktas som helt rationell. Mycket pekar på att metoderna icke följt med utvecklingen och moderniserats i takt med denna. Man synes bl. a. icke ha tagit tillräcklig hänsyn till att utbildningsomfånget under efterkrigstiden ökat i så hög grad att det blivit allt svårare för det enskilda befälet att behärska hela området. Det rutinmässiga inlärandet av enskilda detaljer, som är en väsentlig del av den militära utbildningen, har fått stå tillbaka och ägnas allt mindre uppmärksamhet. Enligt vår och många uppfattning är detta en allvarlig brist, som det finns all anledning att uppmärksamma. Det kanske också är så att det är mera intressant, roligare och bekvämare att ordna förbandsövningar än att envist lära in enskilda detaljer.

Det odeciderade ställningstagande för förbandssystem, som sedan en tid tillbaka har varit förhärskande inom den militära utbildningen, kan vi inte helt ansluta oss till. Denna uppfattning har senast kommit till uttryck i det nyligen framlagda Befälstatdelegationens betänkande. En av de fördelar som framhålles med förbandssystemet är att man i krigsorganisationen kan inpassa det sammanhållna fredsutbildade förbandet. Detta visar sig i praktiken icke hålla streck. Att de värnpliktiga efter grundutbildningen dels i stor utsträckning byter bostadsort och dels beviljas uppskov med fullgörande av författningsenlig repetitionsövning medför att ett krigsorganiserat förband — om än aldrig så hundraprocentigt överfört till krigsorganisationen efter grundutbildningen — efter några få år tvingas byta personal med upp till fyrtio och femtio procent.

Det förtjänar också framhållas att genom förbandssystemet skapar man en god laganda — förbandsanda — inom truppen. Vi vill i detta sammanhang starkt understryka att vi hyser den uppfattningen att laganda är ovärderlig och en nödvändig tillgång inom ett förband om detta skall fungera på bästa sätt. Vi hyser dock den uppfattningen att en god laganda icke frammanas genom att hålla ihop en grupp människor utan genom att ge denna grupp ett gemensamt och samfällt intresse, som alla inom gruppen är besjälade av. Värdefulla tillgångar då det gäller att skapa en god anda — laganda — är som vi tidigare framhållit att, om vi tvingas till krigshandlingar, vi kan räkna med klara och ärliga motiv. För den enskilde är en stark tilltro till sin egen förmåga och till vårt försvars möjligheter till framgång lika viktiga faktorer.

Vad som föresvävar oss då det gäller det militära utbildningssystemet är

ett relativt långt drivet linje- och stationssystem. I ett sådant system skulle betydande delar av den enskilda utbildningen brytas ut ur sitt förbandssammanhang och meddelas de värnpliktiga på ett modernt pedagogiskt sätt i utbildningsgrensvis sammanhållna avdelningar — klasser. Varje utbildningsgren skulle ha sina särskilda lärare — specialinstruktörer — varigenom utbildningen skulle få en mera skolmässig och stationär karaktär. De militära instruktörerna skulle få mera begränsade uppgifter, deras specialiteter skulle kunna tillvaratas, deras intresse av att nå påvisbara resultat skulle ökas — allt till båtnad för ökad effekt.

Även vad gäller förbandsutbildningen torde ett relativt långt genomfört stationssystem vara ägnat att ge ett snabbt och gott resultat. Erfarenheterna från försök med en sådan utbildningsorganisation, som för ett antal år sedan genomfördes vid vissa förband, var efter vad som är oss bekant mycket goda.

Vi vill här peka på ett exempel, som vi anser som mycket väsentligt då det gäller att bedöma det utbildningssystem som vi här förordar. En övning, den må vara enskild eller i förband, kräver lång tid i fråga om planläggning, genomgång med medhjälpare och handräckning, iordningställande av mål och övriga utbildningsanordningar m.m. Det hör sedan till reglerna att ett flertal enheter på samma förband skall genomföra exakt samma övning. Om då denna övning genomföres på samma plats, med samma instruktörer och samma övningsanordningar med samtliga förbandets enheter, inses lätt den tid som vinnes i fråga om planläggning, genomgångar, förberedelser före och åtgärder efter övning i förhållande till om varje chef för sin del skall genomföra samma arbete.

Vad vi tror oss kunna vinna med ett av oss här skissat utbildningssystem är en högre grad av effektivitet inom trupputbildningens område. Våra nutida soldater har också högt ställda krav på utbildningstidens effektiva utnyttjande. De flesta av dem är i sin civila gärning hårt inpassade i en produktion, som är modernt och rationellt uppbyggd.

Med den befälsbrist och därav följande hårda tidspress, som sedan ganska lång tid tillbaka har varit rådande inom försvaret, tvingas ofta instruktörerna att otillräckligt förberedda leda omfattande övningar. Resultatet blir därefter. Detta skapar olust och i värsta fall vantrivsel bland befälet och är icke ägnat att hos den värnpliktige skapa förtroende för den militära organisationen. En högre grad av effektivitet skulle också kunna ge betydligt större tidsutrymme än vad som nu är fallet för själv- och vidareutbildning av den militäre instruktören. Detta framstår också som ett aktuellt och angeläget behov.

De tekniska utbildningsanordningar, som nu finns och i ännu högre grad än vad som är fallet bör kunna utnyttjas vid våra förband, medger att utbildningen ytterligare kan effektiviseras. Anskaffnings- och anlägg-

ningskostnaderna är dock ganska omfattande. Dessutom fordrar dessa tekniska anordningar en hög grad av service för att fungera på ett tillfredsställande sätt. Dessa båda förhållanden kräver att anordningarna tidsmässigt så långt möjligt utnyttjas till hela sin kapacitet. För att detta skall bli fallet fordras rationella utbildningsenheter av sådan storleksordning att anläggningskostnader och driftkostnader ger största möjliga utdelning. Vad gäller enskild utbildning och utbildning av de lägsta enheterna inom förbanden torde våra nuvarande utbildningsförband ha den värnpliktskontingent och de resurser i fråga om mark- och övningsområden m. m., att de kan rubriceras som rationella utbildningsenheter. Däremot torde detta icke vara fallet vad gäller förbandsutbildning av enheter utöver de lägsta. För denna utbildning fordras stora utrymmen och omfattande utbildningsanordningar för att ge ett effektivt resultat. Anläggnings- och driftkostnader blir i dessa fall, som tidigare framhållits, omfattande. Om man här skall kunna uppnå den högsta utnyttjandegraden torde detta icke kunna ske inom ramen för nuvarande utbildningsenheter. Här bör samarbete och samordning från flera förband etableras. De nuvarande militärområdena torde vara den enhet, som på ett rationellt sätt kan bygga upp och utnyttja de omfattande utbildningsanordningar och anläggningar, som erfordras på denna utbildningsnivå.

Befälsordningen

Trots att ett flertal utredningar under femtio- och sextiotalen sysslat med det militära befälets ställning, arbetsuppgifter, kvalifikationer m. m. har något samlat förslag till befälsfrågans lösning icke lagts fram. För oss synes det vara av allra största vikt för ett effektivt försvar att det har en allmänt accepterad, tidsenlig och rationellt uppbyggd befälsordning.

Befälsbristen inom försvaret är i dagens läge ett allvarligt problem. Anledningarna till den rådande bristsituationen är dels en otillfredsställande rekrytering, dels att ett alltför stort antal aktiva befäl »hoppas av» och söker sig till mera lockande befattningar inom den civila sektorn av samhället. Av detta framgår tydligt att de militära befälsyrkena har visat sig icke vara konkurrenskraftiga nog vare sig då det gäller att nyrekrytera till yrket eller när det är fråga om att behålla redan anställd och många gånger dyrt utbildad personal. Utan att här på något sätt söka analysera orsakerna till rådande förhållanden vill vi peka på vissa faktorer, som vi tror har betydelse i detta sammanhang.

En större begränsning av arbets- och tjänstgöringsuppgifter än vad nu är fallet skulle säkerligen underlätta för intresserade ungdomar att få ett klarare begrepp än vad de nu kan få om vad befälsyrket inom olika skikt innebär. Bättre reglerade tjänstgöringsförhållanden och snabbare befordran

till den nivå, som ger den militäre befattningshavaren en jämbördig ställning med motsvarande yrkesutövare inom det civila samhället, skulle säkerligen befrämja rekryteringen men framför allt innebära att man bättre slår vakt om den personal som redan är anställd.

För oss framstår det som om det inom den militära organisationen finns två verksamheter som ger anvisningar om hur en ändamålsenlig befälsordning skulle kunna byggas upp.

Det är för det första trupputbildningen — förbandsproduktionen — enligt de riktlinjer vi sökt ange i andra avsnittet av denna motion. Detta arbete bör kunna fånga ynglingar med pedagogisk inriktning och med intresse för människor och fostran av ungdom. Denna karriär med huvuduppgiften lagd på förbandsproduktionen under fredsförhållanden skulle ge goda möjligheter till kvalificerade befattningar inom den militära lärarkåren. Denna kår förutsattes i fråga om antalet befattningshavare bli den större av de två vi förordar.

Till det andra verksamhetsområdet vill vi i första hand hänföra högt kvalificerade befattningar för krigsplanläggning och kvalificerad stabsarbete, i andra hand ledande organisatoriska och administrativa uppgifter inom förbandsproduktionen. Härigenom sker samordning av utbildningsmål och krigsuppgifter. På så sätt säkerställes också förbandens funktionsduglighet i krig. En sådan karriär, som relativt snabbt för till ledande och ansvarsfyllda poster inom försvaret, skulle säkerligen väcka intresse hos därtill lämpade ynglingar med inriktning på administrativt och organisatoriskt arbete.

Kraven på båda här skissade fasta yrkesinriktningar i fråga om allmänbildande kunskaper ansluter väl till motsvarande utbildningsnivåer inom vårt framtida civila skolväsen, fackskola respektive gymnasium. Inom varje karriär förutsattes en grundlig yrkesutbildning inom den militära ramen.

Genom en sådan avgränsning av yrkesinriktningarna inom försvaret tror vi det möjligt att uppnå en hög grad av homogenitet inom varje yrkesutövande kår. Detta skulle säkerligen medföra större trivsel i arbetet och undanröja många personliga konflikthanledningar. Vi är dock helt naturligt väl medvetna om att samma renodling i fråga om arbetsuppgifterna icke går att åstadkomma inom alla försvarets verksamhetsområden. Men vi hyser dock den uppfattningen att detta icke bör vara något hinder för en uppbyggnad av en ny befälsordning i stort enligt de riktlinjer vi angett.

Angående krigsorganisationens krav på befattningshavare på olika områden och nivåer bör dessa kunna tillgodoses i samma omfattning i den här antydda befälsordningen som i den nuvarande.

Slutligen vill vi starkt understryka att för att de av oss här skissade yrkesinriktade karriärerna skall få den konkurrenskraft som är avsedd måste båda lönemässigt ges en sådan ställning att de är fullt jämförbara med motsvarande i det civila samhället.

Att en utredning av den omfattning vi här föreslår måste komma att beröra ett flertal problem som nära hänger samman med de frågor vi har dragit upp framstår som klart. Som exempel må nämnas reserv- och värnpliktigt befäls ställning och arbetsuppgifter inom krigsorganisationen, vilka måste anpassas till en ny befälsordning för försvarets aktiva personal. Vi har försökt begränsa oss till att kortfattat ange de principer efter vilka vi anser att en utredning bör arbeta.

Sammanfattningsvis vill vi framhålla att vår strävan är att öka effektiviteten i den militära utbildningen genom att modernisera och rationalisera utbildningsmetoderna, att skapa driftekonomiska och rationella utbildningsenheter samt att lösa befälsfrågan.

Med stöd av vad vi i motionen anfört får vi hemställa,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en parlamentarisk utredning angående

dels långtidsplan för de militära förbandens lokalisering i stort,

dels åtgärder i avsikt att effektivisera förbandsproduktionen (trupperutbildningen) och

dels ny befälsordning inom armén med inriktning på en enhetlig befälsordning inom hela försvaret.

Stockholm den 26 januari 1967

Gunnar Oskarson (h)

Eric Krönmark (h) Carl-Wilh. Lothigius (h) Bengt-Olof Thglén (h)
